

УДК 347.97/99

О.О. Присяжнюк,

суддя Господарського суду

Харківської обл.;

О.П. Євсєєв,

канд. юрид. наук

Національний університет

«Юридична академія України

імені Ярослава Мудрого», м. Харків

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Розкрито природу і порядок притягнення представників суддівського корпусу до дисциплінарної відповідальності. Проаналізовано новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» у частині положень, що торкаються дисциплінарної відповідальності.

Ключові слова: відповідальність суддів, кваліфікаційні комісії суддів, Вища рада юстиції України, незалежність судової влади, дисциплінарний проступок.

Більше року минуло з моменту прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. (далі – Закон), який по-новому визначив параметри дисциплінарної відповідальності представників суддівського корпусу [2; 2010. – № 41-42, 43, 44-45. – Ст. 529]. Але вже зараз зрозуміло, що низка чинних у даній царині приписів вимагає подальшого коригування, насамперед з огляду на фундаментальні міжнародно-правові принципи, одним з яких є незалежність судової влади. Це міркування актуалізується ще й тому, що тільки незалежний і викликаючий у суспільства довіру суд може служити ефективним гарантом подолання політичних криз, що лавиною катяться нині по країнах СНД (останній приклад цьому – Біларусь).

«За браком незалежного суду, – підкреслює Л.В. Головка, – влада завжди буде змушена безуспішно наздоганяти нові революційні технології, вводячи різноманітні й найчастіше безглузді поліцейські заходи» [3]. У цьому смислі незалежний суд, у якому судді не побоюються того, що їх хто-небудь і в будь-якій формі буде переслідувати, можна розглядати як свого роду захисний механізм, що оберегає від повторення «помаранчевої революції». Адже за наявності дійсно незалежного суду усілякі прояви народного гніву негайно будуть погашені легітимним арбітром, визнаним обома сторонами конфлікту.

У свою чергу, функціонування такого суду, як зайвий раз довів процес над Ю.В. Тимошенко, можливе лише там, де

судді максимально захищені від довільних репресалій і просто образливих дій стосовно себе. Слід пам'ятати, що практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), визнана Україною джерелом національного права в силу Закону 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» (ст. 17) [2; 2006. – № 30. – Ст. 260], виробила найважливіше правило: «суддя не може нести відповідальність за зміст прийнятого ним рішення» [10, с. 176]. Інше, як правильно зазначає І.С. Кузнєцова, спотворює сутність незалежності суду, бо ставить суддю в залежне становище від вищестоящегоо суду, відроджує суто радянський підхід до організації правосуддя, який впливає з такої її моделі, за якої суди вищих інстанцій виступають, так би мовити, «оцінювачами» не тільки рішень суду першої інстанції, а й *de facto* дій самого судді з точки зору їх правопорушуючого дисциплінарного характеру [7, с. 14].

У ч. 2 ст. 83 Закону закріплено норму, згідно з якою скасування або перегляд судового рішення не тягне за собою дисциплінарну відповідальність судді, крім випадків, коли судова помилка була допущена внаслідок умисного порушення ним норм права або неналежного виконання службових обов'язків. У

чомусь схоже правило містилося в Судових статутах 1864 р.: «Судді, які постановили неправильне рішення, відповідають за вчинену від цього шкоду, тільки якщо вони діяли з умислом чи явною недбалістю» [Цит. за: 1, с. 67]. Однак у реальному житті вкрай важко провести різницю між навмисними відхиленнями від вимог закону, яких припускаються окремі судді, і тими службовими упущеннями, які іноді можуть мати місце в силу недостатньої їх досвідченості, особливо складних умов суддівської роботи, необхідності застосування в конкретній справі суперечливого або застарілого законодавства тощо.

У той же час невизначеність згаданої норми, покликаної за задумом її творців гарантувати незалежність суддівського корпусу, гіпотетично може призвести до того, що судді будуть притягатися до відповідальності не за конкретні провини (довести факт вчинення яких вельми проблематично), а за якесь неналежне виконання службових обов'язків. Ніщо не заважає визнати таким, наприклад, загальний стан роботи судді щодо здійснення правосуддя, його м'яку каральну політику та ін.

Тому вважаємо доцільним доповнити відповідні норми вказівкою на те, що суддя може бути притягнутий до дисциплі-

нарної відповідальності лише за наявності в його діях вини. Це відповідає загальним вимогам, що пред'являються до підстав накладення штрафних санкцій (адміністративних, цивільних, кримінальних). Крім того, точна вказівка на обов'язковість установлення його вини сприятиме правильному розумінню підстав накладення дисциплінарних стягнень на суддю, безпосередньо наголошуючи на неприпустимості притягнення його до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з невинною поведінкою, насамперед вирішенням конкретних справ по суті. До речі, такого роду ідеї висловлюються вченими ще з середини 80-х років ХХ ст., проте «віз і нині там» [Див., напр.: 9, с. 186-189].

У розглядуваному Законі дисциплінарної відповідальності присвячено весь розділ VI. Саме там у ст. 85 називаються 2 органи, що здійснюють притягнення до неї, – Вища кваліфікаційна комісія суддів (далі – ВККС) і Вища рада юстиції (далі – ВРЮ). Остання здійснює відповідні провадження щодо суддів вищих спеціалізованих судів і Верховного Суду України, а ВККС – суддів місцевих та апеляційних судів. Однак треба враховувати, що припинення повноважень судді у зв'язку з порушенням присяги, яке, не будучи формально дис-

циплінарною мірою, є найбільш радикальною й небезпечною санкцією, можливе лише за рішенням ВРЮ (ст. 105 Закону). Таким чином, ВККС правомочна лише оголошувати догани представникам суддівської корпорації, у той час як реальна влада перебуває в руках ВРЮ. Саме туди згідно з ч. 5 ст. 87 Закону повинна звертатися ВККС, якщо за результатами дисциплінарного провадження вона знайде підстави для відставки судді місцевого чи апеляційного суду.

Звертає на себе увагу той факт, що в тексті Закону не отримали необхідного відбиття ні загальне поняття «дисциплінарний проступок», ані його склад, ані строки притягнення до відповідальності, що обчислюються з моменту, коли про дисциплінарний проступок стало відомо. У Законі всього цього просто немає. Як наслідок – низка його положень виявляються фактично заблокованими. Візьмемо, наприклад, ч. 4 ст. 84, в якій говориться, що дисциплінарна справа щодо судді не порушується, якщо в заяві або повідомленні про його проступок не міститься відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку. Що це за ознаки? Який склад зазначеного проступку? Відповідей на ці запитання законодавство про організацію правосуддя, на жаль, не дає.

Утім, у ст. 83 Закону вказано перелік підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Ними є: (1) істотні порушення норм процесуального права при відправленні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою в доступі до правосуддя, з порушенням вимог щодо розподілу й реєстрації справ у суді, правил їх підсудності або підвідомчості, з необґрунтованим застосуванням заходів щодо забезпечення позову; (2) незастосування суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи позову протягом строку, встановленого законом; (3) порушення вимог стосовно неупередженого розгляду справи, зокрема, порушення правил відводу судді (самовідводу); (4) систематичне або одноразове грубе порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя; (5) розголошення охоронюваної законом таємниці, в тому числі нарадчої кімнати, або тієї, що стала відома судді під час слухань у закритому судовому засіданні; (6) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення податкової декларації про майновий стан і доходи, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей (в ред. Закону від 2 грудня 2010 р.).

Вважаємо, що безперечно хибним і небезпечним, особливо для органів господарської

юрисдикції, є закріплення в п. 1 ч. 1 ст. 83 Закону такої підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, як «необґрунтоване застосування заходів щодо забезпечення позову». У практиці господарських судів ними є попереджувальні заходи, передбачені розділом V1 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК), які на Заході ще йменують «примусові оперативні заходи». Коли існує ризик того, що подача потрібних для однієї зі сторін доказів стане згодом неможливою або буде ускладнена, тоді за вмотивованою заявою зацікавленої сторони господарський суд має право прийняти рішення про застосування запобіжних заходів (наприклад, накладення арешту на спірне майно). Інакше кажучи, якщо сьогодні не вжити необхідних заходів, завтра захист порушеного права стане неможливим (спірний корабель піде за кордон, літак улетить до Африки, опинившись тим самим поза зоною досяжності українського правосуддя, та ін.). У подібних ситуаціях суд на власний розсуд повинен оцінити докази і прийняти відповідне рішення.

Виникає запитання: як визначити, коли це зроблено судом необґрунтовано? Напевно, коли буде доведено, що позивач несправедливо пред'являв до відповідача позовні вимоги.

Однак суду це стає зрозумілим найчастіше під кінець судового розгляду, в той час як вирішити питання про вжиття запобіжних заходів суддя зобов'язаний ще на стадії підготовки справи до розгляду (п. 10 ст. 65 ГПК). Як наслідок – перед суддею виникає дилема: або задовольнити клопотання про вжиття запобіжних заходів і тим самим опинитися в полі зору ВККС в силу п. 1 ч. 1 ст. 83 Закону, або ж відмовити в його задоволенні, ризикуючи тим самим не захистити належним чином права позивача й у результаті отримати докір, скажімо, в недобросовісному виконанні службових обов'язків (ч. 2 ст. 83 Закону). Переконані, що подібні норми нівелюють єство правосуддя, якщо під ним розуміти вільну оцінку доказів компетентним, незалежним і безстороннім судом на власний розсуд, судом, який не озирається на стандарти вищих інстанцій чи дисциплінарний орган.

Слід з усією впевненістю сказати, що не можна притягати суддів до дисциплінарної відповідальності за високий відсоток скасованих вищими інстанціями судових рішень. По-перше, бюрократичний контроль за такою складною інтелектуальною діяльністю, якою, безсумнівно, є діяльність судді, навіть теоретично не може бути ефективним (як і за діяльністю вченого або

університетського професора). За влучним висловом Б. Окуджави, «як він дихає, так і пише, не намагаючись догодити...». Контроль над професійним рівнем судді можливий тільки інтелектуальний – з боку громадянського суспільства та юридичної науки. По-друге, навіть при виникненні суперечності між незалежністю судді й контролем за його професійною відповідністю пріоритет має бути відданий концепту «незалежність судді», оскільки його брак є системною і руйнівною вадою всієї судової системи, тоді як некомпетентність – дефект випадковий і персональний.

Серйозні нарікання викликає також підстава притягнення до дисциплінарної відповідальності, передбачена п. 4 ч. 1 ст. 83 Закону. Нагадаємо, що нею є «систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя». Справа в тому, що моральні норми, як правильно підкреслюється в літературі із судової етики, в силу своєї специфічності є загальними, оціночними і тому досить невизначеними, а значить, не можуть без додаткових, конкретизуючих ознак, пов'язаних з особливим характером та умовами професійної діяльності судді, трансформуватися у правові [7, с. 13]. Тому за логікою

речей застосування дисциплінарної (тобто юридичної за своєю природою) відповідальності не повинно бути універсальним наслідком їх порушення.

Якщо ж воля законодавця така, щоб неетичну поведінку суддів (грубість, інші форми некоректної поведінки в судовому засіданні) все ж таки було віднесено до дисциплінарних проступків, то принаймні необхідно чітко обмежити сферу застосування цієї норми здійсненням професійних обов'язків без втручання при цьому в їх приватне життя. Суддя не повинен нести дисциплінарної відповідальності за вчинки, які хоча й не прикрашають його як людину (наприклад, надмірний деспотизм у родині), але й не належать до царини його професійних обов'язків з відправлення правосуддя. Так, при відставці у 2009 р. судді Конституційного Суду РФ А.Л. Кононова – так званого рекордсмена за кількістю окремих думок, який в силу цього став невгодним Кремлю, – одним з офіційних звинувачень на його адресу було якраз порушення правил суддівської етики, що виразилося ... в розлученні з дружиною ! [4]. Допускати подібне в Україні, звичайно, не можна.

У зв'язку із цим надзвичайно важливо на нормативному рівні визначитися зі змістом таких категорій, як «авторитет правосуд-

дя», «грубе порушення правил суддівської етики» тощо, а також усвідомити, які це правила. У більшості країн світу подібного роду приписи містяться в спеціально розроблених кодексах суддівської етики. Аналогічний документ у 2002 р. було прийнято V з'їздом суддів України. Однак при ознайомленні із цим Кодексом вражає не тільки його лаконічний обсяг (2 сторінки машинописного тексту), а й те, що вже в преамбулі чітко й недвозначно сказано: «Норми Кодексу не можуть застосовуватися як підстави дисциплінарної відповідальності суддів і визначати ступінь їх винуватості» [5]. Даруйте, де ж у такому випадку брати ці самі правила суддівської етики, порушення яких за п. 4 ч. 1 ст. 83 Закону тягне за собою притягнення судді до дисциплінарної відповідальності ? А поки що описана нами невизначеність призводить до того, що ВККС і ВРЮ отримують дуже широке поле для власного розсуду при кваліфікації оскаржуваних дій суддів, що значно знижує ступінь незалежності судової влади в державі.

Нарешті, марною можна назвати підставу, зазначену в п. 6 ч. 1 ст. 83 Закону, яка накладає на суддю (мабуть, в ім'я попередження корупційних діянь) обов'язок декларувати своє майнове становище й доходи.

Цілком очевидно, що будь-який суддя декларуватиме свої доходи, відштовхуючись від розміру своєї заробітної плати, залишаючи в тіні реальний стан справ. Аналогічним чином діють судді навіть у країнах розвиненої демократії, не говорячи вже про Україну, де нерідко кандидати в президенти країни не мають ніякої офіційно задекларованої власності, крім кімнати в комуналці. Тому міжнародно-правові стандарти такі, що судді зобов'язані декларувати не доходи, а свої витрати. Введення такої норми в національне законодавство й жорсткий контроль за її дотриманням мали б надзвичайно цікаві результати. Причому було б помилкою трактувати подібне законоположення як певну дискримінацію суддівського корпусу. Адже суддя, як влучно зазначив С. А. Пашин, має вважати себе не частиною національної еліти, що прагне забезпечити собі високий життєвий рівень, а як несучого тягар суспільного служіння висококваліфікованого представника співгромадян, захисника їх інтересу жити під захистом правових гарантій [11, с. 58]. Тому немає нічого недопустимого в тому, якщо витрати суддів будуть відкритими для громадськості, як це має місце в США, Німеччині й багатьох інших державах.

Досліджуючи проблематику, пов'язану з підставами дисциплінарної відповідальності суддів, ми зобов'язані торкнутися (хоча б і побіжно) законодавства Іспанії. Відповідно до закону цієї країни («Про судоустрій»), прийнятого ще в 1985 р., відповідні підстави поділяються на: (1) «дуже серйозні порушення» (наприклад, тиск на іншого суддю або членство в політичній партії); (2) «серйозні порушення» (зокрема, заняття будь-якою діяльністю, несумісною з суддівським статусом); (3) «незначні порушення» (приміром, відсутність судді на робочому місці від 1-го до 4-х днів без поважних причин). Взагалі іспанське законодавство містить безпосередньо понад 30 дисциплінарних складів порушень, при вчиненні яких суддя може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності [Див.: 8, с. 221, 222]. Підхід, для якого характерним є закріплення в Законі вичерпного переліку дисциплінарних проступків, вбачається практично ідеальним.

Великим мінусом законодавчого регулювання означеної проблематики в Україні є те, що суддя може бути притягнутий тільки до одного дисциплінарного стягнення – догани. Як уже зазначалося, навіть дострокове припинення повноважень судді у зв'язку з порушенням присяги

формально не є дисциплінарною санкцією. У той же час судово-правова система будь-якої з країн Заходу налічує близько десятка видів і підвидів дисциплінарних заходів, що дозволяє судовим колегіям з дисциплінарних справ мати гнучку, індивідуалізовану й соціально зорієнтовану реакцію на дисциплінарний проступок судді. Як результат – дострокове припинення повноважень розглядається не як нормальний, а скоріше як винятковий дисциплінарний механізм, що використовується, тільки коли застосування більш м'яких заходів суперечить здоровому глузду і принципу пропорційності. Саме тому кваліфікаційні колегії й дисциплінарні суди не викликають у тих же іспанських суддів такого панічного жаху, як у їх українських колег.

Зауважимо, що за кордоном санкції можуть виражатися (а) в негативній оцінці поведінки судді (попередження, публічне осудження, догана із занесенням в особисту справу), (б) впливі на його просування по службі (зниження кваліфікаційного рангу, пониження в посаді, втрата старшинства, заборона виконувати певні функції, зокрема, одноосібного судді), (в) фінансовому становищі судді (штраф, зниження заробітної плати, утримання із заробітної плати, мораторій на підвищення

заробітної плати), (г) інших негативних наслідках (переведення до іншого суду без відшкодування транспортних та інших витрат) [8, с. 210]. У США існує процедура відкликання суддів, коли суддя повинен звітквати перед виборцями і пройти через процедуру голосування, в ході якої громадяни вирішують, чи слід змістити його з посади [13, с. 165]. Усього цього в Україні, на жаль, немає.

Нескладно помітити, що на сьогодні вітчизняна система дисциплінарних стягнень стосовно суддів жахливо зовсім не розвинена й архаїчна. Але цього замало. Вона також абсолютно закрита як для пересічних громадян – простих смертних, так і для суддівської спільноти. Відповідно до ч. 2 ст. 88 Закону інформація про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності оприлюднюється на офіційному веб-сайті ВККС. При цьому вона має містити дані про суддю, накладене дисциплінарне стягнення й копію рішення ВККС про це (зрозуміло, з необхідною в такому випадку розгорнутою аргументацією). Що ж ми бачимо в дійсності?

На сайті ВККС все-таки можна почерпнути деякі відомості подібного роду. Так, 15 липня 2011 р. на засіданні ВККС 4-м суддям були оголошені догани, а щодо 19 відкрито дисциплінар-

не провадження. Раніше (1 липня) догани отримали 2 суддів, а дисциплінарне провадження відкрито щодо 30 [14]. Але жодних копій рішень на сайті виявити не вдалося. Як наслідок – найважливіше залишилося за кадром... Так що ж інкримінувалося цим суддям? У чому саме вони винні? Яка доказова база при цьому використана ВККС? Брак таких даних негативно відбивається на якості соціального і внутрішньосистемного контролю за судовою владою, оскільки і громадяни, і самі судді позбавлені інформації про те, які ж проступки ВККС вважає правопорушними і кваліфікує їх як дисциплінарні. У підсумку – судді не мають можливості відслідковувати повною мірою діяльність ВККС і як наслідок отримувати достовірну інформацію про те, «що таке добре і що таке погано», що особливо важливо в умовах недосконалого законодавства про судоустрій.

За даними голови Ради суддів господарських судів України О.С. Удовиченко, протягом 2005-2008 рр. Кваліфікаційною комісією суддів господарських судів (вона існувала до 2010 р.) було розглянуто 148 офіційних скарг. За результатами їх розгляду було прийнято 2 рішення про направлення до ВРЮ клопотань про дострокове припинення суддівських повноважень, 5 – про

оголошення доган суддям, одне – про зниження кваліфікаційного рангу судді. У задоволенні решти скарг було відмовлено. Ця ж Рада мала дещо інші показники. На кінець липня 2008 р. на її адресу надійшло понад 1,5 тис. скарг на дії суддів господарських судів [12]. Між тим наведена статистика стосується лише тих процесів, що відбувалися до прийняття нового Закону у 2010 р.

Усе вищесказане пояснює завдання подальшого вивчення й удосконалення норм про дисциплінарну відповідальність суддів усіх рівнів.

І наостанок – цікава інформація із США. У 2006 р. серед американських суддів було проведено соціологічне опитування, мета якого – з'ясувати, якими, на думку американської юридичної спільноти, є чинники суддівської незалежності. Поруч з іншими названі: (а) самоповага суддів, інтелектуальне вдоволення при відправленні правосуддя; (б) можливість зробити щось важливе для суспільства; (в) високий престиж суддівської роботи в цілому. Відповідаючи на запитання про загрози суддівської незалежності, американські жерці Феміди назвали в їх числі: (а) виборний принцип заміщення судових посад у деяких штатах; (б) спроби законодавчої гілки влади штучно звужити ком-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

петенцію судів і (в) суддівську пихатість, властиву, мабуть, не тільки українським юристам. Американці вважають, що останнє заважає суддям належним чином вникати в сутність розглядуваної справи й виносити гідні рішення [6, с. 120-125].

Таким чином, суспільству, якщо воно хоче мати неуперед-

жений і справедливий суд, довіряти йому (тобто, по суті, взагалі мати належне правосуддя), необхідно змиритися з тим, що судді мають бути захищені набагато сильнішими і численнішими гарантіями, ніж, приміром, депутат, міністр, а в чомусь і сам глава держави. Іншого не дано.

Список літератури: 1. *Бойцова Л. В.* Ответственность судей по российскому дореволюционному законодательству / Л. В. Бойцова // Известия вузов. Правоведение. – 1992. – № 1. – С. 64-68. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. *Головко Л.В.* Перспективы формирования независимой судебной власти в Узбекистане / Л. В. Головко [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: www.zakon.kz. 4. *Зорькин В.* Повторение пройденного / В. Зорькин [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: www.rg.ru. 5. Кодекс професійної етики судді від 24.10.2002 р. // Вісн. Верхов. Суду України. – 2002. – № 5. – С. 24. 6. *Краснов М. А.* Открытые глаза российской Фемиды / М. А. Краснов, Е. А. Мишина. – М.: Либерал. миссия, 2007. – 140 с. 7. *Кузнецова И. С.* Иммуниеты и ответственность как элементы конституционно-правового статуса судьи: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук / И.С. Кузнецова. – М., 2010. – 31 с. 8. Модернизация статуса судьи: современные международные подходы: моногр. / отв. ред. Т. Н. Нешатаева. – М.: Норма, 2011. – 336 с. 9. *Морщакова Т. Г.* Проблемы совершенствования законодательства о дисциплинарной ответственности судей / Т. Г. Морщакова // Труды ВНИИСЗ. – 1986. – Вып. 32-33. – С. 184-198. 10. *Морщакова Т. Г.* Судебное правоприменение в России: о должном и реальном: моногр. / Т. Г. Морщакова. – М.: Р. Валент, 2010. – 312 с. 11. *Пашин С. А.* Состязательный уголовный процесс: моногр. / С. А. Пашин. – М.: Р. Валент, 2006. – 200 с. 12. Правовий тиждень. – 2008. – 16 вер. 13. *Холланд М.* Защита прав человека в России и США: глазами друг друга / М. Холланд, Э. Аметистов. – Нью-Йорк, М.: Б. и., 1993. – 220 с. 14. Центральні новини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.vksu.gov.ua.

ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ СУДЕЙ К ДИСЦИПЛИНАРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ Присяжнюк А.А., Евсеев А.П.

Раскрыты природа и порядок привлечения судейского корпуса к дисциплинарной ответственности. Проанализирован новый Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей» в части положений, устанавливающих дисциплинарную ответственность.

Ключевые слова: ответственность судей, квалификационные комиссии судей, Высший совет юстиции Украины, независимость судебной власти, дисциплинарный проступок.

THE PROBLEMS OF JUDGES BRINGING TO DISCIPLINARY RESPONSIBILITY Prisyazhnyuk A.A., Evseyev A.P.

The nature and procedure of bringing the judges to disciplinary responsibility is investigated. The new Ukrainian law 'About Justice and Status of Judges' in the part regulating the disciplinary responsibility is analyzed.

Key words: judges' responsibility, qualification commissions of judges, the Supreme council of justice, independence of courts' system, disciplinary tort.

Надійшла до редакції 19.09.2011 р.